

<https://ui.ac.ir/en>

Journal of Comparative Theology

E-ISSN: 2322-3421

Document Type: Research Paper

Vol. 12, Issue 2, No.26, Autumn & Winter 2020-2021 pp.5-6

Received:12/5/2021 Accepted: 2/11/2021

"Blessing" and "Curse" in the Torah and their Relationships with the "Covenant"

Khalil Hakimifar*

*Corresponding author: Assistant Professor, Department of Philosophy and Religions, Faculty of Theology and Islamic Studies, Sistan and Baluchestan University, Zahedan, Iran
Kh_hakimifar@theo.usb.ac.ir

Abstract

In the Torah, blessing and curse come directly from God and are closely related to the "covenant" design. The prevalence of these concepts in the texts other than the Bible indicates that there has been a general understanding of blessing and curse among the people of ancient Israel. These people regarded them as powerful tools for influencing one another. An examination of the Old Testament reveals that Man can play a role by asking for blessing or passing it onto others. Giving back blessing from Man to God means thanking God and praising Him. The purpose of God's blessing is to restore, strengthen, and maintain Man's relationship with God and ultimately ensure his eternal happiness. The questions are how these concepts have come into being and where and when they have originated. It may not be possible to provide a clear definition of these abstract concepts, while each statement is merely a simple and superficial interpretation of them. However, these terms have an extraordinary and long history. Thus, to understand their depths and richness, one needs to carefully examine how they originated. Based on the Torah and written sources, the present study investigates the concepts of blessing and curse through analytical methods and determine their relations to the covenant with a theoretical approach.

God's covenant with Abraham is the beginning of a law that other prophets have offered to their followers thousands of years later. It is also God's command to Abraham and his children to bless everyone. All those who have followed the faith of Prophet Abraham in every generation are the inheritors of God's covenant. Health and wealth are the "blessings" guaranteed in the Abrahamic covenant. In his covenant with Abraham, God has promised him 50 blessings. He has sealed those 50 promises and guaranteed them with an oath.

If the Covenant is taken as the axis of the relationship between God and Man in Judaism, all aspects of human life can be interpreted according to this covenant. The understanding of these phenomena by Israel shows an evolutionary state that begins with its mythical meaning in Genesis and reaches its theological meaning in Deuteronomy. In the history of their evolution, Israel's children gradually realized the following points: first, blessing and curse are both from the holy nature of God; secondly, God's blessing and curse are directly and indirectly related to the observance or violation of the covenant, respectively; thirdly, the only proper human response to the divine blessing is thanksgiving and its transmission to others.

In the Exodus, alongside the vertical dimension of the relationship (God-Man), the horizontal dimension of the relationship (Man-Man) becomes important. Here, along with the blessing of prophecy (Moses), blessings of the kingdom (kings of Israel) and priesthood (Aaron and his sons) have been also mentioned as the agents of blessing. The king is seen as the representative and mediator between God and people and the male offspring of Aaron as the priests of Jehovah.

In Deuteronomy, the examples of blessing and curse are specifically addressed. Interpretation of blessing in the pre-exile period is related to a conditional or absolute blessing, but the contents of this period show that God is not only the source of blessing, but also the guide of blessing to people. According to the Torah, blessing

includes fertility, domination, nourishment, loving, and, most importantly, intimacy with God Himself. However, blessing is not a mechanical system of punishment and reward. God in the Old Testament is a God whose love and justice are manifested in His blessing and curse, respectively. This research focused on the phenomenon of blessing and cursing in the Torah, but to increase the depth, Israel's cultural and social aspects and their relationships with other cultures of the ancient Near East had to be explored based on other sources.

Keywords: Jehovah, Judaism, Torah, blessing, covenant

References

- Allen, P. R. (1985). "Genesis," in *the Bible Knowledge Commentary: An Exposition of the Scriptures*. J. F. Walvoord and R. B. Zuck (Eds.), Vol. 1, Wheaton, IL: Victor Books, 24.
- Bassett, F. W. (1971). Noah's Nakedness and the Curse of Canaan: a Case of Incest? *Vetus Testamentum* 21.2, pp. 232-237.
- Crapo, R. H. (2003). *Anthropology of Religion: The Unity and Diversity of Religions*. McGraw-Hill Humanities Social.
- Das, J. (2017). *Class Notes: Survey of the Pentateuch (Old Testament History I)*. Dallas, Texas.
- Irina, S. (2013). Blessing and Curse in Old Testament: Socio-cultural aspect. Master Thesis, Ukrainian Catholic University, Lviv.
- Kent Harold, R. (1992). "Bless/Blessing." David Noel Freedman (Ed.), *The Anchor Bible Dictionary*, New York: Doubleday, Vol. 1, pp. 753-55.
- Magdalene, F. R. (2000). *Curse Eerdmans dictionary of the Bible*. D. N. Freedman, A. C. Myers, and A. B. Beck (Eds.). Wm. B. Eerdmans Publishing.
- Manser, M. H. (2009). *Dictionary of Bible Themes: The Accessible and Comprehensive Tool for Topical Studies*. London: Martin Manser.
- Menezes, R. D. (2005). *The Cultural Context of the Old Testament*. Bangalore: Theological Publication in India.
- Mitchell, C. W. (1987). The Meaning of BRK "To Bless" in the Old Testament. *Society of Biblical Literature, Dissertation Series 95*, Atlanta.
- Rev, J. B. (January, 2005). *Blessing in scripture, liturgy, and the life of the church*. Lutheran Theological Seminary, Saskatoon.
- Ringgren, H., Heinz, J., Fabry, G., and Johannes B. (1995). *Theological Dictionary of the Old Testament*. Vol. 7, Michigan: William B., Eerdmans Publishing Company.
- Simons, T. (1981). *Blessings: A Reappraisal of their Nature, Purpose, and Celebration*. Saratoga, CA: Resource Publications.
- Snell, J. (1989). *What are Abraham's blessing anyway?* Vol. 1, Published by Jay Snell Evangelistic Association.
- Watson, E. M. (1990). *Mercer Dictionary of the Bible*. Georgia: Mercer University Press.
- Westermann, C. (1978). *Blessing in the Bible and the Life of the Church*. Philadelphia: Fortress Press.
- Westermann, C. (1966). *Essays on Old Testament Hermeneutics*. Richmond, Virginia: John Knox Press.
- Westermann, C. (1982). *Elements of Old Testament Theology*. Douglas W. Stott (Trans.), Atlanta: John Knox Press.

الهیات تطبیقی

نوع مقاله: پژوهشی

سال دوازدهم، شماره بیست و ششم، پاییز و زمستان ۱۴۰۰

ص ۱۳-۲۸

تاریخ وصول: ۱۴۰۰/۲/۲۲ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۸/۱۱

«برکت» و «نفرین» در تورات و رابطه آنها با «میثاق»

خلیل حکیمی فر*، استادیار گروه ادیان و عرفان تطبیقی، دانشکده الهیات و معارف اسلامی، دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان، ایران

Kh_hakimifar@theo.usb.ac.ir

چکیده

برکت و در مقابل آن، نفرین مفاهیم پیچیده‌ای‌اند که ارتباط نزدیک میان کلام و واقعیت را نشان می‌دهند. خدا یا انسان‌ها این مفاهیم را در عهد عتیق و در مناسبت‌های مختلف به کار گرفته‌اند. برکت و نفرین در تورات به‌طور مستقیم از جانب خداست و ارتباطی تنگاتنگ با طرح «میثاق» دارد؛ اما در منابع دیگر، آنها مانند افسون‌های جادویی به نظر می‌رسند که امور خیر و شر بدان‌ها نسبت داده می‌شود. رواج این مفاهیم در متونی غیر از کتاب مقدس نشان‌دهنده این است که در بین مردم اسرائیل باستان، درک کلی از برکت و نفرین وجود داشته است و مردم آنها را به‌عنوان اهرم‌های قدرتمندی برای تأثیرگذاری بر یکدیگر می‌دانسته‌اند. برکت در تورات بیشتر به معنی بهره‌های مادی است و انسان می‌تواند با درخواست آن یا با انتقال آن به سایرین، نقش داشته باشد. بازگرداندن برکت از جانب انسان به خدا به مفهوم سپاسگزاری از خدا و ستایش اوست. هدف از اعطای برکت از جانب خداوند، بازیابی، تقویت و نگهداری رابطه انسان با خدا و درنهایت، اطمینان از سعادت ابدی انسان است. این تحقیق مبتنی بر تورات و منابع مکتوب است که با روش تحلیلی و با رویکرد نظری به ابضاح مفاهیم برکت و نفرین و نسبت آن با میثاق پرداخته است.

واژه‌های کلیدی:

یهوه، یهودیت، تورات، برکت، میثاق

برکت و نفرین دو اصطلاح فوق‌العاده کاربردی در

مقدمه

*مسئول مکاتبات

حکیمی فر، خلیل. (۱۴۰۰). «برکت» و «نفرین» در تورات و رابطه آنها با «میثاق». *الهیات تطبیقی* ۱۲ (۲۶): ۱۳-۲۸.

2322-3421 / © 2021 The Authors. Published by University of Isfahan

This is an open access article under the BY-NC-ND/4.0/ License (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

<http://dx.doi.org/10.22108/coth.2021.128669.1580>

<https://dor1.net/dor/20.1001.1.20089651.1400.12.26.17>

در سفر پیدایش آمده است که «برکت الهی موجب حاصلخیزی زمین و حاصلخیزی زمین موجب رونق زندگی می شود. خداوند به آدم و حوا برکت می دهد تا در همان ابتدا بارور و تکثیر شوند» (سفر پیدایش، ۱: ۲۸)؛ بنابراین، برکت راهی صمیمانه است که خداوند به واسطه آن عشق خود را نسبت به خلقت ابراز کرده است.

مفهوم «برکت» و «نفرین» با موضوع میثاق ارتباط تنگاتنگی دارد (پیدایش، ۱۲: ۳۶). این مفاهیم تعیین کننده نوع رابطه خدا با انسان در طرح میثاق است. برکت در عهد عتیق نتیجه و عطیه میثاق است. میثاق نه تنها با ابراهیم، در زندگی اسحاق (پیدایش، ۲۶: ۲-۵)، یعقوب (پیدایش، ۲۸: ۱۴-۲۱) و اسماعیل اتفاق افتاده و تبدیل به یک روند مدام در میان نسل ها شده است. میثاق خدا با انسان، تقریباً ۴۰۰ بار در کتاب مقدس، در مزامیر، ۷۲: ۱۷، اشعیا، ۴۹: ۶، ارمیا، ۴: ۲ و زکریا، ۸: ۱۳ تکرار شده است. این پیمان، وعده خدا را آشکار می کند؛ وعده تغییرناپذیری که او از طریق فرزندان حضرت ابراهیم (ع) انجام می دهد. این میثاق دربرگیرنده خانواده حضرت ابراهیم (ع)، فرزندان او، قوم عبرانی، فرزندان آنها و حتی شامل همه انسان هایی است که فرزندان معنوی حضرت ابراهیم (ع) به حساب می آیند. میثاق خدا با ابراهیم (ع) سرآغاز احکامی است که انبیای دیگر هزاران سال بعد به پیروان خود عرضه می کنند. این امر همچنین خداوند به حضرت ابراهیم (ع) و فرزندان اوست که همگان را برکت دهند. همه کسانی که ایمان حضرت ابراهیم (ع) را در هر نسلی دنبال می کنند، وارث عهد و فرمان خدا هستند. براساس کتاب مقدس، کسانی که پیرو ایمان حضرت ابراهیم (ع) هستند، فرزندان او به شمار می روند (رومان، ۴: ۱۶-۱۸).

در زمینه برکت، به ویژه در قرآن کریم، تحقیقات مختصری صورت گرفته که از جمله آنها کتاب معنائشناسی برکت در قرآن نوشته فاطمه حاج شیخ علی زهرایی و مقاله «برکت در قرآن» نوشته آقای دارینی است که در مجله تخصصی الهیات و حقوق به چاپ رسیده است. یک اثر

عهد عتیق اند و دومین عمل خداوند پس از آفرینش تلقی شده اند (Westermann, 1978. P. 102). برکت مربوط به اعمال خوب و نفرین مربوط به اعمال ناشایست است. افراد معتبری چون بزرگان قوم، روحانیون، پادشاهان و پیامبران، این مفاهیم را در حوزه دین یهود مطرح کرده اند (Watson, 1990, P. 188).

کلمه برکت امروزه در دنیا به کلمه ای بسیار رایج تبدیل شده است. در دنیای انگلیسی زبان وقتی کسی عطسه می کند، واکنش فوری همه اطرافیان این است که می گویند: Bless God. Bless you یا خدا به تو برکت دهد، یا قبل از هر وعده غذایی از این کلمه برای شکرگذاری استفاده می شود. در میان مسلمانان هم یکی از مهم ترین دعاهای سفره، طلب برکت بر سفره است. روشن است امروزه کلمه برکت در میان پیروان ادیان ابراهیمی دارای انرژی مثبت است جالب اینجاست که استفاده از این کلمه به دینداران محدود نمی شود و از زبان هر کسی شنیده می شود. در طول تاریخ، باورمندانی بوده اند که نیاکان خود را پرستش می کرده اند و در پی طلب خیر و برکت از آنها بوده اند؛ حتی زمانی که خیری از جانب کسی می رسد، آن را برکت تلقی می کنند. در دنیایی مملو از تردید، جای شگفتی است که چگونه این مفاهیم به وجود آمده اند و منشأ آن کجا و چه زمانی بوده است؛ شاید ارائه تعریفی روشن از این مفاهیم انتزاعی وجود نداشته باشد و هر بیانی صرفاً تعبیری ساده و سطحی از آن باشد؛ اما واقعیت این است که این اصطلاحات آغازی فوق العاده و تاریخی طولانی دارد که برای فهم عمق و غنای آن باید منشأ و نحوه پیدایش آن را به دقت بررسی کرد.

این مفاهیم در کتاب مقدس، به ویژه در سفر پیدایش با کل مطالب آن در ارتباط است؛ حتی مرور ساده سفر پیدایش، برجسته بودن آنها را نشان می دهد. خلقت با برکت الهی آغاز می شود و خداوند با اعطای نفس خود بشریت را برکت می دهد (سفر پیدایش، ۲: ۷). خداوند در کتب مقدس همه ادیان ابراهیمی، منشأ تمام برکات است.

نوح(ع) و پسرانش را برکت داد و فرمود: «بارور و زیاد شوید و زمین را پر سازید» (سفر پیدایش، ۱: ۹). فرهنگ لغت مفاهیم کتاب مقدس، برکت را چنین تعریف می‌کند: «برکت عبارت است از مزایای معنوی و مادی که خداوند برای بهره‌مندی انسان عرضه کرده و انتظار این است که دریافت‌کنندگان برکت، آن را از جانب خدا بدانند و شکرگزار او باشند» (Manser, 2009. P. 44). به‌عنوان یک تعریف کلی: «برکت مشیت خداوند برای فراهم‌ساختن همه نیازهای زندگی انسان است» (Das, 2017. P. 1).

الف: برکت در سفر پیدایش

۱- برکت در خلقت

عدد عتیق با روایت خلقت آغاز می‌شود که در آن هر آنچه خدا می‌آفریند، خوب است. از سفر پیدایش بر می‌آید که ارزش‌های طبیعی از همان ابتدای تاریخ برای انسان ارائه شده‌اند و خداوند برکت خود را به جهان ارزانی داشته است (پیدایش: ۱)؛ بنابراین، مفهوم برکت هنگامی شکل گرفت که خداوند، جهان را بنیان نهاد. این برکت جهانی برای نخستین بار در سفر پیدایش (۱: ۲۲) ظاهر می‌شود که می‌گوید: «خدا آنها را برکت داد». خداوند پرندگان و موجودات دریایی را برکت داد. خداوند در آیه ۲۸ برای نخستین بار زن و مرد را برکت می‌دهد تا بارور و تکثیر شوند. خداوند روز شنبه را نیز برکت می‌دهد و آن را مقدس می‌خواند (سفر پیدایش، ۲: ۳). خدا زندگی حیوانات، انسان‌ها و روز هفتم را برکت داد. آنها همه بخشی از آفرینش هستند که او آنها را خوب اعلام کرده بود. همه چیز در خلقت خوب بود؛ اما در این میان، خدا مخلوقی را فراتر از حد طبیعی مبارک گرداند. او آدم را از خاک و به شکل خود آفرید و از خود در وجود او دمید. دمیده شدن روح در انسان او را خلقتی صمیمانه و منحصر به فرد ساخت. این الطاف - به شکل خود آفریدن، آفرینشی صمیمانه و دمیدن روح در او - برکت فوق‌العاده‌ای به حساب می‌آید (Ross, 1985. P. 24). علاوه بر این، خداوند به صراحت آدم و حواریان را با این حکم که بارور و تکثیر شوید، دوباره برکت می‌دهد

خارجی دیگری به نام برکت یا لعنت، شما انتخاب کنید به فارسی ترجمه شده است. نویسنده این اثر، درک پرینس، یک کشیش مسیحی است که با استفاده از کتاب مقدس راه‌های موفقیت در زندگی را با استفاده از مفهوم برکت بیان می‌دارد؛ به هر حال، نتایج بررسی‌ها نشان می‌دهند موضوع برکت و نفرین در تورات و ارتباط آن با میثاق، پژوهشی است که جای خالی آن محسوس بوده است. درخور ذکر است ابتدا قصد نگارنده، تحقیق در زمینه این پدیده در عهد عتیق بود؛ اما مطالعات نشان دادند مهم‌ترین بحث‌های مربوط به مفاهیم برکت و نفرین مربوط به سفر پیدایش، تثبیت و خروج است و مباحث مربوط به سایر اسفار تفاوت چندانی با این اسفار ندارند؛ از این رو در ادامه، این مفاهیم در این اسفار سه‌گانه بررسی شده‌اند.

برکت چیست؟

برکت (brokhe, brokho, bracha, berakah) به عبری: בְּרָכָה) میراثی از قوم بنی‌اسرائیل است که در مسیحیت به شکل ستایش و پرستش به‌ویژه به صورت «عشای ربانی» درآمده است. برکت از ریشه عبری brk دارای معانی متعدد و نسبی است. معنی نخستین که بیش از همه بر آن تأکید می‌شود، مفهوم «شالوم» است؛ کلمه‌ای که معمولاً به «صلح» ترجمه می‌شود؛ اما صلح خدا - شالوم - نه تنها به معنی از بین بردن خشونت، بلکه به معنی اعطای فراوانی بسیار است (Rev, 2005. P. 1). معنی دوم این اصطلاح «به پای کسی افتادن» است که احتمالاً اشاره به ستایشگری خدا دارد. معنی دیگر آن، دریافت عطیه یا دادن آن است (Simon, 1981. P. 9). معنی چهارمی که برای آن گفته شده «ایجاد ارتباط میان گروه‌ها» است که موجب رحمت و منفعتی می‌شود (Kent, 1992. P. 724).

موارد آمده در تورات در باره مصادیق برکات الهی عبارت‌اند از: افزایش نسل، حاصلخیزی زمین، ارتباطات سالم انسانی، سلامتی، دستاوردهای مادی، امید به آینده در حضور خداوند و آزادی بخشی. بر این اساس است که خدا حضرت

خدا نسبت به یک شخص یا گروه به حساب می‌آیند. از نظر این افراد، مزایایی مانند باروری و حکم‌فرمایی جزو برکات ثانویه‌اند که به سبب نقشی که در آن زمان داشته‌اند، در عهد عتیق در کنار برکت ذکر شده‌اند (Mitchell, 1987, 165).

برکت خدا نشانه‌ای مشهود از خیرخواهی خدا است و این خیرخواهی خداوند است که باعث جلب افراد دیگر به برکت خداوند می‌شود. برکت غالباً دارای ویژگی‌های بی‌قید و شرط است. خدا کسی چون ابراهیم را به روابط نزدیک فرا می‌خواند و قول می‌دهد او و فرزندانش را برکت دهد. او از طریق انبیا ملت‌های دیگر را نیز دعوت می‌کند تا به برکت الهی ملحق شوند؛ اما نفرین در کتاب مقدس نخستین بار توسط خداوند در بهشت عدن بر ما اظهار می‌شود (پیدایش، ۳: ۱۴-۱۷). این نخستین اظهار نفرین در کتاب مقدس است و این نشان می‌دهد برکت و نفرین هر دو از قداست الهی نشئت می‌گیرند. کسی که نور را می‌سازد، تاریکی را نیز خلق می‌کند و خدا کسی است که برکت و بلا را نازل می‌سازد: «من خداوند هستم که همه اینها را انجام می‌دهم» (اشعیا، ۷: ۴۵)؛ بنابراین، خداوند با اراده و قدرت خود بر هر چیز خوب برکت می‌دهد و هر شری را نفرین می‌کند (Magdalene, 2000, p. 301).

در سفر پیدایش، قابیل به‌عنوان قاتل هابیل با نفرین مجازات می‌شود. این نشان‌دهنده ارزش حیات یک انسان و کارکرد نفرین است (Bassett, 1971, p. 235). در سفر پیدایش از قول خداوند آمده است: «خون برادرت از زمین نزد من فریاد بر می‌آورد اکنون تو ملعون هستی و از زمینی که با خون برادرتان را رنگین کرده‌ای طرد خواهی شد» (پیدایش: ۴: ۱۰-۱۱). کراپو در تحقیقات خود بیان می‌دارد که هر دینی با بایدها و نبایدها خوب و بد را تعریف می‌کند. در عهد عتیق این بایدها و نبایدها و خیر و شر به صورت برکت و نفرین بیان شده‌اند (Crapo, 2003).

(پیدایش، ۱: ۲۸). معلوم می‌شود مشیت خداوند این بوده که با لطف خاص خود بشریت را با نعمات بسیار برکت دهد؛ اما به دلیل عدم ایمان به برکت‌بخشی خداوند، هبوط آدم اتفاق افتاد و جایگاه قدسی او از بین رفت؛ باین حال، خداوند نعمت برکت را از آنها دریغ نمی‌کند و لطف او موجب برکت به آنها می‌شود. اساس رابطه خدا با انسان در عهد عتیق لطف خدا است نه عمل انسان و هدف نهایی از برکت خدا بازگشت برکت بر نام او است. همان‌طور که در مزامیر ۲۳ بیان می‌کند که «خدا ما را به خاطر نام خود مراقبت و محافظت می‌کند. خداوند ما را برکت می‌دهد تا همه جلال او در همه خلقت قابل مشاهده و درک باشد».

برکت در اعتقادات اسرائیل باستان، نیروی پرورش‌دهنده و شکوفاکننده و حفاظت‌کننده در برابر خطر و قحطی تلقی می‌شده است. این مفاهیم در عهد عتیق تصوراتی انتزاعی نیستند. آنها وسیله‌ای برای ارتباط میان خدا و انسان هستند؛ از این رو، برکت و نفرین دارای دو بعد است؛ بعد عمودی (خدا - انسان) و بعد افقی (انسان - انسان). بعد عمودی شرایطی برای رابطه شخصی انسان با خدا است و در عهد عتیق بیان‌کننده تاریخچه دعوت خداوند از انسان است؛ یعنی شامل افراد برگزیده و پاسخ آنها به دعوت خداوند. برکت و نفرین بخش اساسی این رابطه است؛ اما در رابطه افقی، این انسان است که انتقال‌دهنده برکت با محتوای باروری خوشبختی و موفقیت به انسان‌های دیگر است. تنها تفاوت انسان با دیگر مخلوقات در اینجا این حقیقت است که خداوند مستقیماً برکت را به انسان اعطا می‌کند (Skulkina, 2013. P. 48).

برخی محققان بر این عقیده‌اند که باروری، خوشبختی و حکومت به سایر ملل جزو بخش‌های اساسی برکت نیستند. از نظر آنها برکت در اصل همان رابطه میان خدا و انسان است و همه امور دیگر تنها پیامدهای خیرخواهی

۱. ریچارد کراپو (ت. ۱۹۵۵) استاد دانشکده علوم اجتماعی و انسان‌شناسی دانشگاه یوتا.

خاص همراه است (Westermann, 1978. p. 51). سفر پیدایش نشان می‌دهد روند درک برکت از جانب مردم اسرائیل با ستان حالتی تدریجی دارد. در سفر پیدایش شاهد نوعی مفهوم اسطوره‌ای از برکت هستیم و در اینجا مطابق اسطوره‌های خاور نزدیک باستان گفته می‌شود برکت می‌تواند از طریق جنگ به دست آید (Ibid. p. 55)؛ اما همان‌طور که لن برگر اظهار می‌دارد در حدود سال ۷۰۰ ق.م مردم نسبت به خدا به‌عنوان منبع برکت، آگاهی درخوری کسب می‌کنند (پیدایش، ۴۹: ۲۵-۳۲)؛ تا جایی که وسترنمن در این زمان از نظریه‌پردازی برکت سخن می‌گوید. در اواخر دوره انبیای شیوخ این اعتقاد پررنگ‌تر می‌شود که برکت نه تنها مربوط به یک کلان خاص، می‌تواند مربوط به کل یک ملت اسرائیل باشد (همان: ۴۷).

نمونه‌های مهم برکات انبیای شیوخ در عهد عتیق شامل این موارد است: در پیدایش (۱۲: ۷-۱) وعده برکت به ابراهیم این بود که او را به نسل تبدیل کند (پیدایش ۱۲: ۲) و همه مردم روی زمین را به خاطر او برکت دهد (پیدایش، ۲۲: ۱۸). در پیدایش (۴۶: ۸) یعقوب فرعون را برکت داد و در سفر پیدایش (۴۶: ۱۶-۱۰) یعقوب یوسف و فرزندان خود را برکت داد. در فصل ۴۹، یعقوب همه فرزندان خود را برکت داد. این انبیا با ادای کلمات و با دست گذاشتن روی سر، وارثان خود را برکت می‌دهند (پیدایش، ۲۷: ۱-۴۸، ۴۸: ۲۰-۱). به تعبیر گسترده‌تر، برکت محور زندگی است که در باروری خانواده، در کشاورزی و پرورش دام مشاهده می‌شود (Westermann, 1978. p. 18). در این بین، مفصل‌ترین برکت در سفر پیدایش مربوط به حضرت ابراهیم (ع) است؛ شخصیتی که رابطه او با خداوند، میثاق با او و برکت خدا به او بیشترین توصیف سفر پیدایش را به خود اختصاص داده است.

127 p). کراپو در ادامه توضیح می‌دهد که یکی از کارکردهای آیین‌های دینی این است که به باورمندان این فرصت را می‌دهد تا وفاداری خود به عقاید و ارزش‌ها را تجدید کنند. تکرار برکت و نفرین در اجتماعات یا عبادات جمعی این هدف را تعقیب می‌کند؛ یعنی مرز میان خوب و بد را به مردم یادآوری می‌کند (یوشع، ۸: ۳۴) و (تثنیه، ۳۰: ۱۹). همین را می‌توان در ادبیات حکمت سلیمان دید که در آن دو مسیر شرح داده شده است؛ مسیر زندگی و مسیر مرگ (مزامیر: ۳۲). همان‌طور که گفته شد برکت الهی از طریق پیامبران الهی به مردم ابلاغ و اعطا می‌شود. در اینجا به تبیین این مسئله پرداخته می‌شود.

- برکت نبوت

انبیا کسانی هستند که در مسئولیت‌پذیری و وفاداری به میثاق الهی منحصر به فرد هستند. خداوند از طریق آنها با مردم ارتباط برقرار کرده است. آنها مردم را هشدار می‌دادند، راهنمایی می‌کردند و به تعلیم آنان می‌پرداختند. جامع‌ترین وعده برکات الهی بر مردم در بیانات انبیا قرار دارد.^۱

در سنت یهود به حضرت ابراهیم و اسحاق و یعقوب انبیای شیوخ گفته می‌شود. دوره انبیای شیوخ از ۱۸۰۰ قبل از میلاد (سفر پیدایش، ۲۶، ۲۷، ۳۲، ۲۳) آغاز می‌شود و در ۶۵۰۰ قبل از میلاد با روایت‌های تثنیه (۲۸: ۶-۳) پایان می‌یابد. این نخستین دوره تاریخ برکت و نفرین در عهد عتیق است و برکت در این دوره به خانواده یا قبیله مربوط است و در واقع برکت حق انحصاری پدر خانواده است. برکت در این دوره بیشتر مربوط به روایات یعقوب است (پیدایش: ۲۷) و بر وقایعی چون تولد ازدواج و مرگ مربوط می‌شود و محتوای آن عبارت است از باروری تأمین خوراک، دام و رونق. انتقال برکت در این دوره از پدر به نخست‌زاده ذکور خود با یک سری آیین‌ها از جمله دست‌گذاشتن بر سر دریافت‌کننده برکت و ادای کلمات

- برکت به حضرت ابراهیم(ع)

در سفر پیدایش، خدا طبق میثاق وعده می دهد که حضرت ابراهیم(ع) را با یک ملت بزرگ برکت دهد و به او سرزمینی در خور عطا فرماید. همچنین، خداوند وعده می دهد او را به ستونی (منشأ و تکیه گاه) تبدیل کند که سایر ملت های جهان به واسطه او برکت یابند؛ اما چرا خداوند حضرت ابراهیم(ع) را انتخاب کرد؟ خداوند اراده کرد حضرت ابراهیم(ع) را برکت دهد؛ زیرا او اراده کرد با حضرت ابراهیم(ع) وارد میثاق شود. به ابراهیم وعده سرزمین داده شد؛ زیرا او خداوند را اطاعت و احکام او را پیروی کرد؛ باین حال، در عهد عتیق منشأ برکت، اراده خداوند است نه قابلیت انسان و افعال و اعمال او (Snell, 1989. P. 5). مطابق سفر پیدایش (۱۲ تا ۲۵) خداوند برکات فراوانی به حضرت ابراهیم(ع) داد؛ از جمله مکت، امنیت و امکانات مورد نیاز؛ اما بزرگ ترین آنها در سفر پیدایش (۱۵ و ۲۲) برکت نسل بود. خدا وعده برکت داد تا فرزندان ابراهیم همچون ستارگان آسمان فراوان شوند. علاوه بر این، خداوند جان فرزند او را حفظ می کند و به جای اسحاق (اسماعیل در قرآن) قربانی دیگری به او عنایت می فرماید (Das, 2017. P. 3).

در سفر پیدایش (۱۲: ۳-۱) خدا با حضرت ابراهیم(ع) و فرزندان میثاق می بندد. خداوند از یک انسان عادل و فرزندان استفاده می کند تا طرح بزرگ را برای همه به ارمغان بیاورد. او آنها را با نعمتی که دریافت می کنند می فرستد تا برای همه خانواده های دیگر نعمت باشد. این نقشه او برای برکت بخشیدن به همه مردم زمین است. میثاق توافقی است که در آن وظایف افراد متعهد به آن مشخص شده است. هر شخص باید سهم خود از توافق نامه را انجام دهد، وگرنه عواقبی در پی خواهد داشت. خداوند وعده خود را به صراحت بیان می کند. او به حضرت ابراهیم(ع) می گوید او را پدر ملت خواهد کرد و از نظر مادی و معنوی به او برکت خواهد داد. او قول می دهد کسانی که حضرت ابراهیم(ع) را برکت می دهند، برکت دهد و کسانی را که او را لعن می کنند، نفرین کند؛ اما خدا

نمی خواهد تنها به حضرت ابراهیم(ع) برکت دهد. او می خواهد یک مرد و خانواده اش را برکت دهد تا آنها واسطه برکت بخشی به خانواده های دیگر روی زمین شوند. خدا این برکت بخشی را از بنده مؤمن و طرف میثاق خود آغاز می کند. عهد خدا با حضرت ابراهیم(ع) چیست؟ خدا چه وعده ای می دهد؟ حضرت ابراهیم(ع) مسئول چه چیزی است؟ مطابق عهد عتیق، عهد و پیمان خدا با حضرت ابراهیم(ع) در راستای هدف او برای برقراری رابطه با بشریت و بازگرداندن حق حاکمیت خود است.

خدا برای سنت های حضرت ابراهیم(ع) ارزش قائل است که از جمله آنها تقسیم حیوانات به دو قطعه و عبور از میان آنها به قصد عهد و پیمان است. خدا با حضرت ابراهیم(ع) به ما نشان می دهد او در سنت های قوم حضرت ابراهیم(ع) چگونه کار می کند (پیدایش: ۱۵). خدا با استفاده از این سنت قبیله ای که در میان مردم باستان از جمله قوم حضرت ابراهیم(ع) رایج بود، میثاق می بندد و با سنت ختان آن را مهر و موم می کند (پیدایش، ۱۷: ۹-۱۴). حضرت ابراهیم(ع) بخشی از یک جامعه است. مردم او عادات، سنن، آداب و رسوم، عبادت، زبان و موارد دیگر دارند. این سنت ها هویت فردی و اجتماعی او را تشکیل می دهند. عهد و پیمان خدا با حضرت ابراهیم(ع) به ما نشان می دهد خداوند با استفاده از همان سنت ها عمل می کند تا حضرت ابراهیم(ع) با حفظ هویت طبیعی خود به عنوان بخشی از قوم خود به زندگی ادامه دهد؛ هر چند همه چیز در باره سنت های قوم حضرت ابراهیم(ع) مورد پسند خدا نیست. ابرام خدا را با استفاده از آئین های قوم خود مانند قربانی کردن حیوانات، ساختن محراب و ... پرستش می کند (پیدایش، ۱۲: ۵-۹، ۲۲: ۹-۱۴). پولس در رساله به رومیان در توضیح این موضوع است که می گوید: «این ایمان حضرت ابراهیم(ع) است که او را صالح می کند نه اعمال او» (رومیان، ۴: ۳-۲۵).

طرح خداوند در میثاق چیست؟ ابراهیم و خانواده او چه نقشی در آن دارند؟ در سفر پیدایش، خداوند حضرت ابراهیم(ع) و خانواده اش را واسطه برکت بخشی برای دیگر

۳. من تو را برکت خواهم داد (بند ۲)؛
۴. نام تو را بزرگ خواهم ساخت (بند ۲)؛
۵. تو برکت خواهی بود (بند ۲)؛
۶. من به آنها که تو را برکت می دهند، برکت خواهم داد (بند ۳)؛
۷. من آنانی را که تو را نفرین کنی، لعنت خواهم کرد (بند ۳)؛
۸. تمام خانواده های روی زمین با تو برکت خواهند یافت (بند ۳)؛
- (سفر پیدایش، ۱۳: ۱۵-۱۷)؛
۹. تمام سرزمینی که می بینی، آن را برای همیشه به تو خواهم داد (بند ۱۵)؛
۱۰. من این سرزمین را برای همیشه به ذریه تو خواهم داد (بند ۱۵)؛
۱۱. من ذریه تو را مانند غبار زمین بی شمار خواهم ساخت (بند ۱۶)؛
- (پیدایش، ۱۵: ۱-۲۱)؛
۱۲. من سپر تو هستم (بند ۱)؛
۱۳. من پاداش بسیار بزرگ تو هستم (بند ۱)؛
۱۴. تو پسری خواهی داشت که او وارث تمام دارایی تو خواهد شد (بند ۴)؛
۱۵. نسل تو مانند ستارگان آسمان بی شمار خواهد بود (بند ۵)؛
۱۶. من خداوندی هستم که تو را از اور کلدیان بیرون آوردم تا این سرزمین را به تو بدهم (بند ۱۷)؛
۱۷. نسل تو چهارصد سال در بند (در مصر) باشد (بند ۱۳)، من آن مملکت (مصر) را تنبیه خواهم کرد (بند ۱۴)؛
۱۸. بعد از آن، من آنها را با اموال زیاد از مصر بیرون خواهم آورد (بند ۱۴)؛
۱۹. تو در سن پیری خواهی مرد (بند ۱۵)؛
۲۰. تو در آرامش به پدران خود خواهی پیوست (بند ۱۵)؛
۲۱. ذریه تو بعد از چهار نسل دوباره به این سرزمین

مردم انتخاب می کنند نه به این دلیل که آنها را بیشتر دوست دارد، بلکه به این دلیل که همه مردم را دوست دارد و می خواهد از خانواده حضرت ابراهیم (ع) برای رسیدن به آنها استفاده کند (پیدایش: ۱۶ و ۲۱: ۸-۲۰). خداوند از طریق فرشته خود در زمان پریشانی با هاجر صحبت می کند، او را تشویق می کند و پسرش را با قدرت و باروری برکت می دهد (پیدایش، ۱۶: ۱۰-۱۶). همچنین، حضرت ابراهیم (ع) از خدا می خواهد اسماعیل را که دوستش دارد، برکت دهد. خدا به حضرت ابراهیم (ع) قول می دهد اسماعیل را برکت خواهد داد و نسل او را چنان زیاد خواهد کرد که قوم بزرگی از او به وجود آید (پیدایش، ۱۷: ۱۸-۲۰). بسیاری از گروهها و خانوادهها تبار خود را از طریق اسماعیل به حضرت ابراهیم (ع) می رسانند. آنها نیز مردمان زمین اند که خدا آنها را دوست دارد و می خواهد آنها را با وعده عهد خود برکت دهد. حضرت ابراهیم (ع) همه اعضای خانواده اش را دوست دارد و می فهمد که آنها نیز بخشی از طرح خدا هستند؛ حتی زمانی که آنها نقش های مختلفی را بازی می کنند. میثاق خدا با خانواده حضرت ابراهیم (ع) شامل این نوید است که همه مردم از طریق نسل حضرت ابراهیم (ع) برکت می گیرند.

زندگی حضرت ابراهیم و فرزندانش (اسحاق، یعقوب، قوم اسرائیل و مسیحیان) نشان می دهد سلامتی و ثروت «برکات» تضمین شده در میثاق ابراهیمی هستند. خداوند در میثاق خود با ابراهیم (ع) پنجاه وعده برکت به ایشان داده است. او این پنجاه وعده را در سفر پیدایش در آیات «۱: ۳-۱۳، ۱۴-۱۷؛ ۱۵: ۱-۲۱؛ و ۱۷: ۱-۲۷» ثبت کرد. در آیات «۱۷: ۱۰، ۱۱ و ۲۳-۲۷» با ختنه مهر و موم گرداند و آنها را در همانجا در «۲۲: ۱۶-۱۸» با سوگند تضمین کرد. او آنها را مجدد در سفر پیدایش با «۲۶: ۱-۵» اسحاق و در «۳۵: ۹-۱۲ با ۲۸: ۱۳-۱۵» با یعقوب تأیید کرد. این پنجاه وعده عبارت اند از:

(سفر پیدایش، ۱۲: ۱-۳)؛

۱. من تو را به سرزمینی هدایت خواهم کرد (بند ۱)؛
۲. من از تو یک ملت بزرگ خواهم ساخت (بند ۲)؛

- برخواهند گشت (بند ۱۶)؛
- ۱۹)؛
۲۲. من این سرزمین را به آنها خواهم داد (بند ۱۸)؛
۲۳. در عهد و پیمان خود با تو، رود نیل و فرات را به‌عنوان مرزهای سرزمین موعود تعیین خواهم کرد (بند ۱۸)؛
- (سفر پیدایش، ۱۷: ۱-۲۲)؛
۲۴. من میثاق خود را بین خود و تو (ابراهیم) منعقد می‌کنم (بند ۲)؛
۲۵. عهد من با تو خواهد بود (بند ۴)؛
۲۶. تو پدر بسیاری از ملت‌ها خواهی بود (بند ۴)؛
۲۷. نام تو به جای ابرام ابراهیم خوانده می‌شود (بند ۵)؛
۲۸. من تو را بسیار پربرار خواهم ساخت (بند ۶)؛
۲۹. من از تو ملت‌ها خواهم ساخت (بند ۶)؛
۳۰. از نسل تو پادشاهان به وجود خواهد آمد (نسخه ۶)؛
۳۱. میثاق بین خدا، ابراهیم و فرزندان او یک میثاق ابدی خواهد بود (بند ۷)؛
۳۲. من برای تو و فرزندان خدایی (یگانه) خواهم بود (بند ۷)؛
۳۳. من تمام سرزمین کنعان را به شما و به فرزندان شما به‌عنوان یک دارایی همیشگی خواهم داد (بند ۸)؛
۳۴. ختنه برای ابراهیم و فرزندان ذکورش به‌عنوان مهر میثاق خواهد بود (بند ۹-۱۴)؛
۳۵. نام سارای، ساره (شاهزاده) خواهد بود (بند ۱۵)؛
۳۶. من ساره را برکت خواهم داد و از وی به تو پسری خواهم داد (بند ۱۶)؛
۳۷. من او را برکت خواهم داد (بند ۱۶)؛
۳۸. ساره مادر قوم‌ها خواهد بود (بند ۱۶)؛
۳۹. از میان فرزندان ساره پادشاهان خواهند برخاست (بند ۱۶)؛
۴۰. پسر ساره اسحاق نامیده خواهد شد (بند ۱۹)؛
۴۱. من میثاق خود را با اسحاق ابدی خواهم کرد (بند ۱۹)؛
۴۲. من با فرزندان اسحاق پیمان ابدی خواهم داشت (بند ۱۹)؛
۴۳. من اسماعیل را برکت خواهم داد و او را پربرار خواهم ساخت (بند ۲۰)؛
۴۴. من نسل اسماعیل را بسیار زیاد خواهم کرد (بند ۲۰)؛
۴۵. دوازده امیر از نسل اسماعیل برخواهند خاست (بند ۲۰)؛
۴۶. از اسماعیل قوم بزرگی خواهم ساخت (بند ۲۰)؛
- (سفر پیدایش ۲۲: ۱۶-۱۸)؛
۴۷. خداوند عهد خود را با سوگند تضمین کرد و گفت: «به ذات خود قسم خورده‌ام تو را برکت دهم» (بند ۱۷)؛
۴۸. تو را چنان برکت دهم که نسل تو مانند ستارگان آسمان و شن‌های دریا بی‌شمار شوند (بند ۱۷)؛
۴۹. فرزندان تو بر دشمنان خود پیروز خواهند شد (بند ۱۷)؛
۵۰. از ذریه تو همه خانواده‌های زمین برکت خواهند یافت (بند ۱۸).
- دو اصطلاح «برکت» و «مبارک» در وعده‌های ۳، ۵، ۶، ۸، ۳۶، ۳۷، ۴۳، ۴۷ و ۵۰ آمده‌اند. برکت در وعده ۳ مربوط به شخص ابراهیم است. برکت در وعده ۵ به هدفی نامعلوم اشاره دارد. برکت در وعده ۶ مربوط به دیگران است که ابراهیم را برکت می‌دهند. مبارک در وعده ۸ مربوط به همه خانواده‌های زمین است که از ابراهیم متبرک می‌شوند. از این چهار وعده (۳، ۵، ۶ و ۸)، فقط وعده ۳ مربوط به شخص ابراهیم است. در وعده‌های ۵، ۶ و ۸ برکت از طریق ابراهیم به دیگران منتقل می‌شوند. برکت در وعده‌های ۳۶ و ۳۷ مربوط به ساره است؛ در حالی که مبارک در وعده ۴۳ مربوط به اسماعیل است. برکت در وعده ۴۷ تنها از آن ابراهیم می‌شود؛ اما برکت در وعده ۵۰ از طریق فرزندان ابراهیم تمام خانواده‌های زمین را در بر

می‌گیرد.

داستان‌های سفر پیدایش معمولاً بر خدا، قوم و طرح او تمرکز می‌کنند؛ اما داستان‌های دیگری نیز در میان گروه‌های دیگر وجود دارد که خداوند متعال را می‌شناسند و او را می‌پرستند. پادشاه سالیم (اورشلیم)، ملک صادق، پس از یک نبرد سخت با حضرت ابراهیم (ع) دیدار می‌کند. پادشاه برای حضرت ابراهیم (ع) غذا و نوشیدنی می‌آورد و او را برکت می‌دهد و می‌گوید: «سپاس بر خدای متعال، خالق آسمان و زمین که تو را بر دشمن پیروز گردانید. او تو را برکت داد» (سفر پیدایش، ۱۴: ۱۷-۲۴). ابیملک پادشاه دیگری است که در زمان حضرت ابراهیم (ع) در شهری به نام جرار حکومت می‌کند. اگرچه او عضوی از خانواده حضرت ابراهیم (ع) نیست، خدا در خواب با او صحبت می‌کند و او را از گناه باز می‌دارد (پیدایش: ۲۰). حضرت ابراهیم (ع) به اشتباه گمان می‌برد مردم آن شهر خداترس نیستند و به همین دلیل ساره را خواهر خود معرفی کرد (پیدایش، ۲۰: ۱۱). معلوم می‌شود خدا خود را به همگان معرفی کرده است و ما می‌توانیم افرادی را ببینیم که خداوند متعال را حتی در غیرمنتظره‌ترین مکان‌ها عبادت می‌کنند.

خدا بر اساس میثاق، موجبات رشد و شهرت خانواده حضرت ابراهیم (ع) در سرزمین کنعان را میسر می‌کند؛ اما سال‌ها بعد سرزمین کنعان گرفتار قحطی می‌شود. این قحط‌سالی هم جدای از طرح بزرگ خدا نیست. سال‌ها قبل پسران یعقوب، برادرشان یوسف را به‌عنوان برده به تاجران مصری می‌فروشند؛ اما خداوند از این وضعیت بحرانی در خانواده یعقوب برای پیشبرد نقشه خود استفاده می‌کند. با گذشت زمان و رنج‌های فراوان، خداوند، یوسف را به مقام قدرت در مصر می‌رساند. وقتی قحطی می‌آید، خانواده او - فرزندان حضرت ابراهیم (ع) - در آنجا امنیت پیدا می‌کنند.

خداوند با یوسف بود؛ بنابراین در هر کاری که توفیق می‌یافت، پوتیفار متوجه این موضوع شد و فهمید خداوند

با او همراه است و در همه کارها او را موفق می‌سازد. او یوسف را پیشخدمت شخصی خود قرار داد و تمام دارایی خود را در اختیار او نهاد. از روزی که یوسف سرپرستی امور پوتیفار را به دست گرفت، خداوند شروع به برکت دادن به خانواده پوتیفار به‌واسطه یوسف کرد. بدین صورت همه امور، روان پیش می‌رفت و محصولات و دام‌هایش رونق می‌گرفت. یوسف تحت برکت خدا زندگی می‌کرد. کلید این امر این بود که او یک رابطه شخصی و صمیمانه با خدا داشت: «خداوند با یوسف بود» و با این رابطه، از برکت خدا برخوردار بود؛ حتی زمانی که یوسف به بردگی فروخته می‌شود، چون مبارک بود، او واسطه برکت به اطرافیانش می‌شود. هدف از این، تعمیم برکت به کل خلقت است.

ب: سفر خروج

برکت در سفر پیدایش وارد تاریخ خلقت می‌شود (پیدایش، ۱: ۱۲۲). این سفر، تاریخ کل بشر را ارائه و نشان می‌دهد بشر از همان ابتدای آفرینش دریافت‌کننده برکت بوده است. به عبارت دیگر، نه تنها اسرائیل، کل بشریت برکت یافته‌اند (پیدایش، ۱: ۲۸). در دوره‌های بعد، در کنار بعد عمودی رابطه (خدا - انسان) بعد افقی رابطه (انسان - انسان) اهمیت می‌یابد و به الهیات اسرائیل به‌عنوان واسطه برکت به سایر ملت‌ها می‌رسد. در اینجا بود که برنامه «هر کس شما را نفرین کند، من او را نفرین خواهم می‌کرد» (پیدایش، ۱۲: ۳) نقش مهمی در ارتباط میان اسرائیل با سایر ملت‌ها بازی می‌کند.

- برکت نبوت

با تولد حضرت موسی (ع) در حدود ۴۰۰ سال بعد، فرزندان حضرت ابراهیم (ع) تبدیل به قومی بزرگ می‌شوند. مشیت خداوند این است که عبرانیان بر اساس میثاق از حضرت ابراهیم (ع)، اسحاق و یعقوب برکت یابند. آنها از طریق رهبری یوسف، برکت را برای مصر به ارمغان می‌آورند. خدا تصمیم می‌گیرد موسای عبرانی را که در قصر مصر بزرگ شده است، به نزد پادشاه بفرستد، تا

قدرت خود را آشکار کند و نام و جلالش در سراسر زمین شناخته شود (خروج، ۲: ۲۳-۴؛ ۱۷ و ۵: ۲۲-۶). خدای عبرانیان این کار را با اثبات قدرت خود از طریق کارهای عظیم و معجزات انجام می‌دهد تا از همه خدایان مصر قدرتمندتر باشد (خروج: ۷-۱۲). خداوند با جدا کردن دریای سرخ قدرت همه‌جانبه خود را بر همه طبیعت ثابت می‌کند (خروج: ۱۴) و از طریق این اعمال، خود را در سراسر جهان شناخته و مشهور می‌سازد (نک: سفرهای خروج، ۹: ۱۶؛ نحما، ۹: ۱۰؛ مزمو، ۱۰۶: ۸؛ اشعیا، ۶۳: ۱۲-۱۰؛ ارمیا، ۳۲: ۲۰ و دانیال، ۹: ۱۵).

حضرت موسی (ع) دارای یک هویت طبیعی با سنت‌های دو گروه مختلف است. او در میان قوم عبری به دنیا می‌آید و در قصر سنت مصریان را می‌آموزد (اعمال، ۷: ۲۲). خانواده او در قصر بزرگ زندگی می‌کنند، مصری هستند، اما مادرش که پرستارش در قصر است، عبرانی است. او از فرزندان حضرت ابراهیم (ع) است و عبرانیان را قوم خود می‌داند (خروج، ۲: ۱۱). عبری بودن بخشی از هویت طبیعی اوست. حضرت موسی (ع) هم با عبرانی‌ها و هم با مصری‌ها ارتباط خوبی برقرار می‌کند. هر دو گروه، او را به‌عنوان یکی از خودشان قبول می‌کنند. این برنامه‌ریزی خداست نه حضرت موسی (ع). در سراسر کتاب مقدس، خدا از افرادی چون حضرت موسی (ع) برای رسالت استفاده می‌کند. خدا عبرانیان را با قدرت از مصر نجات می‌دهد. سپس عهد خود به حضرت ابراهیم (ع) را به آنها یادآوری می‌کند (خروج، ۱۹: ۴-۶). خداوند می‌فرماید آنها ملتی مقدس خواهند بود. این هویت و هدف آنها را مشخص می‌کند. طبق میثاق، آنها باید به دیگران کمک کنند تا دوباره رابطه خود را با خدا ترمیم کنند. آنها باید به‌عنوان یک ملت مقدس، حسن، عشق و قداست خداوند را با نحوه زندگی خود، هم به‌صورت فردی و هم در جامعه منعکس کنند و یهوه را به‌عنوان خدای یگانه ستایش کنند. خدا برای کمک در فهم بیشتر زندگی به‌عنوان یک ملت مقدس، از طریق حضرت موسی (ع) به آنها

شریعت می‌دهد (نک: سفر خروج و لاویان). شریعت به آنها می‌آموزد خدا را با تمام وجود پرستش کنند (تثنیه، ۶: ۴-۵). آنها می‌آموزند چگونه به‌درستی و عاشقانه با یکدیگر زندگی کنند و چگونه در سرزمینی که به آنها داده شده است، به‌درستی زندگی کنند (لاویان، ۱۹: ۱۸). این قانون بخشی از برنامه خداست که مردم اسرائیل را به یک برکت برای همه گروه‌های مردم تبدیل کند. انتظار این است که این قوم برگزیده به‌عنوان روحانی نقش خود را ایفا کنند. سؤال این است که روحانیت در اینجا به چه معناست. خدا انتظار دارد قومی به‌عنوان روحانی چه نقشی داشته باشند. به اعتقاد این مردم، خدا در یک خیمه در میان قوم خود که اسرائیل نامیده می‌شود، ساکن است. اسرائیل به پل بین خدا و گروه‌های مردمی تبدیل می‌شود که در اطراف آنها زندگی می‌کنند. خداوند از طریق حضرت موسی (ع) اسرائیل را با سرزمین و از طریق سلسله پادشاهی داوود - با یک ملکوت سیاسی صالح - برکت می‌دهد. سرزمینی که خداوند به اسرائیل می‌دهد، در مسیر ارتباطی سه قاره آفریقا، آسیا و اروپا قرار دارد؛ از این روست که حزقیال آن را «مرکز زمین» می‌نامد (حزقیال، ۳۸: ۱۲). مردم از سراسر جهان، هنگام تجارت و مهاجرت از این منطقه عبور می‌کنند. به این ترتیب، خداوند، ملکوت اسرائیل را با برکت دادن بسیاری از مردم برکت می‌دهد. با مشاهده اقدامات اسرائیل و شنیدن پیام اسرائیل، همه گروه‌های مردم در نزدیکی می‌توانند خدای متعال را بشناسند. این طرح، زمانی عملی می‌شود که راحب در اریحا، خدای قوم عبری را ملاقات و از او پیروی کند (یوشع، ۲: ۸-۱۱ و ۶: ۲۵). این طرح با نعمان سوری (پادشاهان دوم، ۵: ۱۵)، روت موآبی (روت، ۱: ۱۶-۱۷) و سایر اقوام محقق می‌شود.

- برکت سلطنت

مطابق با سفر خروج، بعد از دوره داوران، عبرانیان از سموئیل نبی برای خود پادشاه می‌خواهند (نک: سموئیل: ۷: پادشاهان، ۸: ۲۲-۶۱). پس از آنکه شائول به‌عنوان اولین پادشاه نتوانست ملکوت خدا را در زمین محقق کند،

می شدند. طبق عهد عتیق در اوایل دوره پیش از سلطنت، فرزندان ذکور هارون، برادر موسی، کاهنان یهوه محسوب می شدند. به برکت هارونی نیز در این زمان در کتاب مقدس تأکید می شود و نظام روحانیت را شکل می دهد. محتوای برکت از باروری به دفاع خداوند از اسرائیل (اعداد، ۶: ۲۴) توجه و عنایت او (۶: ۲۵) و حضور مقدس خداوند (۶: ۲۶) تغییر می کند. (Skulkina, 2013. P. 36). این کاهنان از زمان خروج تا زمان معبد دوم، کاهنان بزرگ بنی اسرائیل بودند. در سفر اعداد (۶: ۲۷-۲۲). برکت خداوند از طریق هارون و پسرانش به بنی اسرائیل مشاهده می شود. این قسمت «برکت کهنات» و «خیر هارون» نامیده می شود؛ به این دلیل که خدا هارون و پسرانش را برای خدمت کاهنی فراخوانده است. در مزامیر ۶۷ و ۱۲۱ برکات مربوط به این افراد نیز به عنوان برکات کاهنی در نظر گرفته می شوند. در اعداد (۶: ۲۲-۲۷) کاهنان لای در طول جشنواره های عمومی مانند عید فصح، جامعه را برکت می دادند (تواریخ دوم، ۳۰: ۲۷)؛ (Ringgren, 1995. P. 60). به گفته وسترنمن، «برکت شامل برخورد دو ستانه خدا با کسانی است که او را می پذیرند؛ زیرا خدا از طریق فعالیت کاهنان عمل می کند (Westermann, 1978. p. 18 & 4). بر اساس این، «معبد خدا» یکی دیگر از نهادهای مهم یا مکان برکت در زندگی بنی اسرائیل محسوب می شود (اول پادشاهان، ۸: ۲۹-۳۱). معبد محل سکونت یهوه است. طراحی و تنظیم معبد به گونه ای بود که حضور یهوه را نشان می داد. ۲۲ معبد مکانی برای اعطای برکت بود (اول پادشاهان: ۸). برکت الهی از اعمال مذهبی در معبد بر مردم و سرزمین جاری می شد (Ibid, p. 18-35).

ج: در سفر تثنیه

فصل ۲۸ سفر تثنیه بخش مهمی از کتاب مقدس است که به برکت و نفرین می پردازد. مطابق کتاب مقدس دلایل کلی اینکه مردم متبرک یا نفرین می شوند، اطاعت کردن یا نکردن کلام خداست. «و این اتفاق خواهد افتاد، اگر با دقت

خداوند داوود را برمی گزیند و انتظار دارد داوود به گونه ای فرمانروایی کند تا حقیقت ملکوت خدا به صورت یک ملت مقدس متجلی شود. خداوند پادشاه داوود را همچون حضرت ابراهیم (ع) برکت می دهد. این نعمت فقط به خاطر اسرائیل نیست. خدا انتظار دارد آنها عهد خود را برآورده کنند و همه مردم را برکت دهند. خدا با استفاده از این ملکوت، پسر داوود، سلیمان و ملکه سبا را به اسرائیل می کشاند تا در آنجا با خدای معروف اسرائیل مواجه شوند (اول پادشاهان، ۱۰: ۱). خداوند از طریق اسرائیل سایر افراد را به خود جذب می کند. معبدی که پادشاهان اسرائیل ساخته اند، هم برای عبرانیان و هم برای همه مردم است تا همگان بیایند و در برابر خدا دعا کنند. وظیفه ای که به مردم اسرائیل از طریق حضرت ابراهیم (ع) سپرده شد، یک وظیفه مقدس بود؛ نمایندگی خداوند متعال در میان همه مردم جهان.

در دوره پادشاهان، نظم و قانون در کشور، عظمت مردم و برخورداری آنان از برکت، ارتباط مستقیم با سلطنت داشت (اول پادشاهان، ۸: ۲۰، مزامیر: ۷۲، ۸۹، ۱۰۱). یهوه پادشاهان را با اقتدار الهی خود منصوب کرد. آنها کارگزاران خدا بودند. به گفته وسترنمن، «یک پادشاه باید بزرگترین برکات را دریافت کند و به مردم بدهد» (Westermann, 1978, p. 18 & 19) (سموئیل اول: ۱۶-۱۸). در اینجا برکات الهی بر دو نهاد مهم استوار می شود: سلطنت و معبد. در عهد عتیق، پادشاه به عنوان نماینده و واسطه بین خدا و مردم در نظر گرفته می شد. ایده بنی اسرائیل درباره «سلطنت» شبیه همان تصویری است که در بین النهرین وجود دارد؛ جایی که پادشاه، فرزند پسر خدا بود و توسط وی به عنوان نماینده او منصوب شد و همچنین، سلطنت نهاد اصلی جامعه بود (De Menezes, 2005. p. 96).

- برکت کهنات

در تاریخ یهود، برکت کهنات یک سنت قدیمی است. کاهنان به عنوان شخصیت های مهم در حوزه دین تلقی

کرد و مردم به جای اینکه شما برای مشاوره و برکت به آنها مراجعه کنید، به سراغ شما می‌آیند. او شما را سرافراز خواهد کرد و حتی دشمنان نیز برای شما احترام قائل خواهند شد. «و یهوه تو را سر خواهد ساخت نه دم و بلند خواهی بود فقط نه پست، اگر اوامر یهوه خدای خود را که من امروز به تو امر می‌فرمایم، بشنوی و آنها را نگاه داشته، بجا آوری» (تثنیه، ۲۸: ۱۳).

۵. باروری

«کودکان میراث خداوندند» (مزامیر، ۱۲۷: ۳) و بنابراین، یک نعمت دیده می‌شود. «خداوند وعده داده است که هنگام اطاعت از پروردگار، رحم زن باردار خواهد بود» (مزامیر، ۱۲۸: ۳). یکی از موارد شایان توجه از نظر بنی اسرائیل این است که مردان دارای فرزندان زیادی باشند.

۶. سلامتی

هنگامی که از خداوند اطاعت کنید، او اجازه نمی‌دهد بیماری بر زندگی شما مستولی شود. اگر او این کار را می‌کند، برای ساختن شما یا اثبات نکته‌ای در زندگی شماست. بسیاری از افراد به دلیل عملکرد خود، بیمارند؛ برای مثال، شیرینی بیش از حد مصرف می‌کنند.

هر نفرینی به تصریح یا به تلویح، دآوری خدا برای یک شرایط غیر عادلانه بوده یا برای وضعیتی که نیاز به مداخله الهی داشته است. این دادخواست مبتنی بر اصل جزا، قصاص و قاعده چشم در برابر چشم و دندان در برابر دندان بوده است؛ بنابراین، نفرین در پی عدالت و اصلاح آسمانی است. در سفر داوران نفرین یوتام بر ایملک، همین قاعده را منعکس می‌کند.

«اگر یقین دارید رفتارتان در حق جدعون و پسرانش درست بوده است، پس باشد که شما و ایملک با یکدیگر خوش باشید؛ اما اگر برای جدعون و فرزندانش ظلم کرده‌اید، آتشی از ایملک بیرون بیاید و اهالی شکیم و بیت ملوح را بسوزاند و از آنها هم آتشی بیرون بیاید و ایملک را به آتش کشد» (داوران، ۹: ۱۹-۲۰).

به صدای خداوند، خدای خود گوش فرا دهی، تمام دستورات او را که امروز به تو امر می‌کنم، رعایت کنی و انجام دهی که خداوند خدای تو، تو را بالاتر از همه ملت‌ها قرار خواهد داد...» (۲۸: ۱ و ۱۵). «و اما اگر آواز یهوه خدای خود را نشنوی تا هو شیار شده همه اوامر و فریض او را که من امروز به تو امر می‌فرمایم بجا آوری، آنگاه جمیع این لعنت‌ها به تو خواهد رسید و تو را خواهد دریافت» (تثنیه، ۲۸: ۱۵). از سفر تثنیه فصل ۲۸ شش نوع برکت و نفرین استنباط شدنی است که عبارت‌اند از:

۱. تعالی

و اگر آواز یهوه خدای خود را به دقت بشنوی تا هوشیار شوی، تمامی اوامر او را که من امروز به تو امر می‌فرمایم، بجا آوری، آنگاه یهوه خدایت تو را بر جمیع امت‌های جهان برتر خواهد گردانید (تثنیه، ۲۸: ۱).

۲. سعادت

خداوند به بنی اسرائیل قول داد وقتی آنها از دستور او پیروی می‌کنند، توفیق یابند: «تو در مزرعه مبارک باشی... و میوه زمین و احشام تو... مبارک و ذخیره تو خواهد بود... یهوه در انبارهای تو و به هر چه دست خود را به آن دراز می‌کنی، بر تو برکت خواهد فرمود و او شما را در سرزمینی که به شما می‌دهد، برکت خواهد داد» (تثنیه، ۲۸: ۳-۵ و ۸).

۳. پیروزی

خداوند به بنی اسرائیل گفت: «و یهوه دشمنان را که با تو مقاومت کنند، از حضور تو منهزم خواهد ساخت. از یک راه بر تو خواهند آمد و از هفت راه پیش تو خواهند گریخت» (تثنیه، ۲۸: ۷). وقتی از ترس خداوند قدم بر می‌داری، مردم علیه شما قیام خواهند کرد؛ اما جماعت آنها ایستادگی نخواهد کرد؛ زیرا «هر سلاخی که علیه شما به کار رود، کارساز نخواهد شد...» (اشعیا، ۵۴: ۱۷).

۴. سر، نه دم

سر بخشی از بدن است که تصمیم می‌گیرد؛ در حالی که دم در پشت کشیده می‌شود. خدا به شما قول نمی‌دهد شما را رئیس دولت خود کند؛ بلکه شما را محترم خواهد

دارند. گرچه گاهی خداوند وفاداری انسان را آزمایش می‌کند، این برای همیشه نیست. در سفر تثئیه آمده است: «تخم بسیار به مزرعه خواهی برد و اندکی جمع خواهی کرد؛ چون که ملخ آن را خواهد خورد. تاکستان‌ها غرس کرده، خلعت آنها را خواهی کرد؛ اما شراب را نخواهی نوشید و انگور را نخواهی چید؛ زیرا کرم آن را خواهد خورد. تو را در تمامی حدودت درختان زیتون خواهد بود؛ لکن خویشتن را به زیت تدهین نخواهی کرد؛ زیرا زیتون تو نارس ریخته خواهد شد. پسران و دختران خواهی آورد؛ لیکن از آن تو نخواهند بود؛ چون که به اسیری خواهند رفت. تمامی درختانت و محصول زمین را ملخ به تصرف خواهد آورد» (تثئیه، ۲۸: ۳۸-۴۲).

۵. شکست

وقتی بنی‌اسرائیل برخلاف خواست خدا قدم بر می‌داشتند، خدا گاهی اجازه می‌داد دشمنانشان بر آنها بتازند و آنها را شکست دهند. پس دشمنانت را که یهوه بر تو خواهد فرستاد، در گرسنگی و تشنگی و برهنگی و احتیاج همه‌چیز خدمت خواهی کرد و یوغ آهنین بر گردنت خواهد گذاشت تا تو را هلاک سازد. «و یهوه از دور یعنی از اقصای زمین امتی را که مثل عقاب می‌پرد، بر تو خواهد آورد؛ امتی که زبانش را نخواهی فهمید. امتی مهیب صورت که طرف پیران را نگاه ندارد و بر جوانان ترحم نکند و نتایج بهایم و محصول زمین را بخورد تا هلاک شوی ...» (تثئیه، ۲۸: ۴۸-۵۳).

۶. دم، نه سر

خدا انتظار ندارد بنده مطیع او همیشه در زیر دست دیگران باشد؛ اما وقتی انسان عصیان کند، خداوند او را لعن می‌کند و به چنین عقوبتی گرفتار خواهد کرد. «غریبی که در میان تو است، بر تو به نهایت رفیع و برافراشته خواهد شد و تو به نهایت پست و متنزل خواهی شد» (تثئیه، ۲۸: ۴۳).

با توجه به مطالب گفته‌شده، نفرین و برکت، آنگونه که در سفر پیدایش آمده است، نقش مهمی در میثاق بازی می‌کنند. خدا وعده برکت به اسرائیل می‌دهد تا زمانی که

فهرست شش‌گانه‌ای از نفرین‌ها در سفر تثئیه هست که واضح‌تر و مشخص‌تر از بخش‌های دیگر عهد عتیق‌اند. این نفرین‌ها عبارت‌اند از:

۱. تحقیر

گفته شد اگر آنها اوامر یهوه خدای خود را نگاه ندارند، بی‌آبرو خواهند شد؛ «و در میان تمامی امت‌هایی که یهوه شما را به آنجا خواهد برد، رسوا و انگشت‌نما خواهی شد» (تثئیه، ۲۸: ۳۷).

۲. ناباروری

نقطه مقابل باروری، عقیم‌بودن است. یکی از دلایل باردارنشدن بسیاری از زنان این است که او یا شوهرش نفرین شده است. علاوه بر این، برخی از عوارضی که می‌توانند از بچه‌دارشدن آنها جلوگیری کنند، ناشی از نفرین در خانواده است. شاید فردی مرتکب گناهی شده یا کاری کرده باشد که باعث نفرین خدا و در نتیجه، موجب عقیم‌بودن او و نسل او شود. «و گروه قلیل خواهید ماند، برعکس آنکه مثل ستارگان آسمان کثیر بودید؛ زیرا آواز یهوه خدای خود را نشنیدید» (تثئیه، ۲۸: ۶۲).

۳. بیماری از هر نوع

یکی از شواهد نفرین فرزندان اسرائیل هنگامی بود که دچار انواع بیماری شدند: «یهوه تو را به دُنبل مصر و خُراج و جَرَب و خارش می‌دهد که تو از آن شفا نتوانی یافت مبتلا خواهی ساخت. یهوه تو را به دیوانگی و نابینایی و پریشانی دل مبتلا خواهد ساخت و در وقت ظهر مثل کوری که در تاریکی لمس کند، کورانه راه خواهی رفت و در راه‌های خود کامیاب نخواهی شد؛ بلکه در تمامی روزهایت مظلوم و غارت‌شده خواهی بود و نجات‌دهنده‌ای نخواهی بود» (تثئیه، ۲۸: ۲۷-۲۹).

۴. فقر و فلاکت

اراده خدا بر این قرار نگرفته است که مردمش در فقر و فلاکت زندگی کنند. اگر فردی با وجود تلاش‌های فراوان باز در زندگی خود نیازمند باشد، این احتمال وجود دارد که او نفرین شده باشد. بعضی از افراد همیشه بدهکاری و کمبود

در دوران تبعید، کنیسه‌ها مراکز پرستش یهودیان می‌شوند. خانواده‌ها برای برگزاری آیین‌ها و ادعیه در کنیسه محل گرد هم می‌آیند و این کاهنان و علمای دین‌اند که جامعه را رهبری می‌کنند و مردم را دعوت می‌کنند تا به یکدیگر کمک کنند، ایمان بیاورند، مطیع خدا باشند، کتاب مقدس را فراگیرند و خدا را عبادت کنند. با توجه به اینکه بنی اسرائیل از سنت حضرت ابراهیم (ع) در پرستش پیروی می‌کنند (نک: سفر پیدایش، ۱۸: ۱۹، سفر تثنیه، ۶: ۶-۹)، آوارگی اسرائیل موجب از بین رفتن برنامه میثاق نمی‌شود. در دوره تبعید و با تلاش روحانیت، تلقی اسرائیل این شد که خدا در میان قوم خود ساکن است، نه در معابدی که به دست انسان ساخته شده است (اول پادشاهان، ۸: ۲۷). در این دوره است که مردم اسرائیل دیگر هرگز بت نمی‌پرستند؛ اما مجازات تبعید راهی برای فرزندان حضرت ابراهیم (ع) فراهم می‌کند که به میثاق خدا بازگردند.

نتیجه

بررسی پدیده برکت و نفرین در جامعه اسرائیل باستان به عنوان توضیحی برای حوادث تاریخی در گذشته و داشتن یک ارزیابی برای زمان حال، دارای اهمیت فراوانی است. برکت الهی تضمین امنیت برای یک جامعه آسیب‌پذیر بوده و نفرین، آخرین حربه یک انسان بیچاره برای گرفتن انتقام با توسل به عدالت الهی به شمار می‌رفته است. در عهد عتیق اساس رابطه خدا با انسان لطف خدا است نه عمل انسان و هدف نهایی از برکت خدا بازگشت برکت بر نام اوست.

اگر میثاق، محور رابطه خدا و انسان در یهودیت نظر گرفته شود، از این منظر، تمامی حوادث، رویدادها و نیز اقوال و احوال آدمی، براساس همین عهد و پیمان، تفسیر و تأویل می‌شوند. بررسی تاریخ فهم این پدیده‌ها از جانب مردم اسرائیل حالتی تکاملی را نشان می‌دهد که از مفهوم اسطوره‌ای آن در سفر پیدایش آغاز می‌شود و به مفهوم الهیاتی آن در سفر تثنیه می‌رسد. بنی اسرائیل در

اسرائیل به میثاق وفادار بماند؛ البته اسرائیل نیز برکت را منفعلانه قبول نمی‌کند؛ بلکه او نیز معیارهای خدا را در زندگی روزمره خود به کار می‌گیرد (سفر تثنیه، ۷: ۱۴-۱۶). وعده خدا مبنی بر تسلط به سایر ملل بدین صورت به اسرائیل اعلام می‌شود: «شما نسبت به همگان مبارک خواهید بود، هیچ عقیم در بین شما و دام‌های شما نخواهد بود و خدا همه بیماری‌ها را از بین خواهد برد. شما گرفتار بیماری‌هایی نخواهید شد که در مصر وجود داشت. کسانی که از شما متنفر باشند، گرفتار خواهند شد و شما تمام کسانی که شما را به بردگی کشیده بودند، از پا درخواهید آورد. به آنها رحم نکنید و خدایان آنها را نپرستید. چون این برای شما دام خواهد بود» (تثنیه، ۷: ۱۴-۱۶). تفسیر برکت در دوره پیش از تبعید مربوط به مشروط یا مطلق بودن برکت است. در این دوره خداوند نه تنها منشأ برکت، بلکه هدایت‌گر برکت به افراد نیز هست و برکت در اینجا با نفرین در ارتباط است. در این دوره برکت مشروط به اطاعت از خداست (تثنیه، ۷: ۱۲ و ۱۳) و بخشی از رابطه میثاقی میان خدا و قوم بنی اسرائیل است. در ضمن، میزان برکت و نفرین در متون این دوره بسیار مهم تلقی شده است؛ در نتیجه، اگر قوم میثاق را نقض می‌کردند، گرفتار نفرین می‌شدند (تثنیه: ۲۸).

دوره تبعید و پس از تبعید، دوره ساختار سنت سفر تثنیه است. در این دوره روایت‌های حضرت موسی ویرایش و نسخه‌برداری شده‌اند و کتاب عهد عتیق تشکیل یافته و برکت در این دوره محدود به یکسری مقیدات شده است (تثنیه، ۷: ۱۶، ۱۱: ۲۸، ۱۴: ۲۰ و ۲۹: ۱۷-۲۵). این محدودیت‌ها همبستگی میان برکت و نفرین و مفاهیمی چون زندگی، خوشبختی، مرگ و خیر و شر را نشان می‌دهند. سفر تثنیه نشان می‌دهد در این زمان اطاعت از ده فرمان موسی به صورت قانونی قاطع برای بنی اسرائیل درک‌پذیر شده است (تثنیه، ۳۰: ۱۶). همچنین، در این دوره سنت روحانیت همراه با روایت‌های تاریخی مربوط به آن شکل می‌گیرد.

هلنیستی اند و نشان می دهند در این دوره خداوند نه تنها منشأ برکت، هدایت گر برکت به افراد هست و برکت در اینجا با نفرین در ارتباط است.

سخن آخر اینکه بنا بر مطالب اسفار، برکت شامل باروری، تسلط بر زمین، تغذیه، رابطه جنسی محبت آمیز و مهم تر از همه، صمیمیت با خدا است؛ با این حال، برکت و نفرین یک نظام مکانیکی برای جزا و پاداش نیست. خدای عهد عتیق خدایی است که عشق او در برکت و عدالت او در نفرین تجلی می شود. خداوند بر سبیل عشق، برکت خود را بر مردمی که با آنها میثاق بسته است، عطا می کند و در پی برکت یافتن آنها همه بشریت تا جایی که بر میثاق وفادار باشند، دارای برکت می شوند. در اینجا شرایط میثاق چیزهایی نیستند که شر یا رنج تلقی شوند؛ بلکه آنها دستورالعمل ها و نسخه های مختلف برای انسان به سبب شناخت این خیر و شر است؛ البته اطاعت از این احکام به معنی این نیست که انسان به طور خودکار مستحق و شایسته دریافت برکت می شود؛ اما نافرمانی از آنها و نقض رابطه میثاق با خداوند در حکم رفتن به کام مرگ است.

این تحقیق بر پدیده برکت و نفرین در تورات تمرکز دارد؛ اما برای تکمیل آن باید جنبه های فرهنگی و اجتماعی اسرائیل و ارتباط آن با سایر فرهنگ های خاور نزدیک باستان بر اساس منابع دیگر نیز کاویده شوند و بنابراین، پژوهش های باستان شناختی، جامعه شناختی و قوم شناختی زوایای دیگر آن را نشان می دهند.

منابع

- 1- Ross. P. Allen. (1985). "Genesis," in the Bible Knowledge Commentary: An Exposition of the Scriptures, ed. J. F. Walvoord and R. B. Zuck, vol. 1 (Wheaton, IL: Victor Books,) 24.
- 2- Bassett. F.W. (1971). Noah's Nakedness and the Curse of Canaan, a Case of Incest? *Vetus Testamentum* 21.2, 232-237.
- 3- Crapo R. H. (2003). *Anthropology of Religion: The Unity and Diversity of Religions*. McGraw-Hill Humanities Social.
- 4- Das. Jushua. (2017). *Class Notes, Survey of*

تاریخ تحولات خود به تدریج متوجه شدند که نخست، برکت و نفرین، هر دو از جانب ذات قدسی خداوند است و دوم، برکت و نفرین خدا ارتباط مشخص و مستقیمی با رعایت یا نقض میثاق دارد و سوم، تنها واکنش مناسب انسانی در برابر برکت الهی، شکرگزاری و انتقال آن به دیگران است؛ زیرا مشارکت در برکت بخشی خداوند جاری شدن اراده خداوند در امور جهان و شکوفایی مخلوقات است.

سفر پیدایش یا دوره انبیای شیوخ، نخستین دوره میثاق و در نتیجه آن، برکت و نفرین در عهد عتیق است و برکت در این دوره به خانواده یا قبیله مربوط است. مفصل ترین برکت در اینجا مربوط به حضرت ابراهیم (ع) است؛ شخصیتی که رابطه او با خداوند، میثاق با او و برکت خدا به او بیشترین توصیف سفر پیدایش را به خود اختصاص داده است. سلامتی و ثروت «برکات» تضمین شده در میثاق ابراهیمی اند. خداوند در میثاق خود با ابراهیم (ع) پنجاه وعده برکت به ایشان داده است. او این پنجاه وعده را با ختنه، مهر و موم و با سوگند تضمین کرد. میثاق خدا با خانواده حضرت ابراهیم (ع) شامل این نوید است که همه مردم از طریق نسل حضرت ابراهیم (ع) برکت می گیرند.

در سفر خروج در کنار بعد عمودی رابطه (خدا - انسان)، بعد افقی رابطه (انسان - انسان) اهمیت می یابد و به الهیات اسرائیل به عنوان واسطه برکت به سایر ملت ها می رسد. در اینجا در کنار برکت نبوت (حضرت موسی)، برکت سلطنت (پادشاهان بنی اسرائیل) و برکت کهنات (هارون و فرزندان او) نیز به عنوان عاملان برکت مطرح اند. پادشاه، نماینده و واسطه بین خدا و مردم و فرزندان ذکور هارون، کاهنان یهوه در نظر گرفته می شوند.

در سفر تثنیه بر مصادیق برکت و نفرین به صورت مشخص پرداخته می شود. تفسیر برکت در دوره پیش از تبعید مربوط به مشروط یا مطلق بودن برکت است؛ اما مطالب این دوره نمایانگر دوره های تبعید و دوره

Stott (Atlanta: John Knox Press.

the Pentateuch, Old Testament History I, Dallas, Texas.

- 5- Irina Skulkina. (2013). Blessing and Curse in Old Testament, Socio – cultural aspect, Master Thesis, Ukrainian Catholic University, Lviv.
- 6- Kent Harold. Richards. (1992). “Bless/Blessing.” In David Noel Freedman, Eds. The Anchor Bible Dictionary, vol. 1, pp. 753-55. New York: Doubleday.
- 7- Magdalene. F. R. (2000). Curse Eerdmans dictionary of the Bible / ed. D.N. Freedman, A.C. Myers, and A.B. Beck. Wm. B. Eerdmans Publishing.
- 8- Manser. Martin H. (2009). Dictionary of Bible Themes: The Accessible and Comprehensive Tool for Topical Studies (London: Martin Manser).
- 9- Menezes. Rui De. (2005). the Cultural Context of the Old Testament (Bangalore: Theological Publication in India,
- 10- Mitchell C. W. (1987). The Meaning of BRK “To Bless” in the Old Testament [= Society of Biblical Literature. Dissertation Series 95], Atlanta.
- 11- Rev. Jann Boyd, (January 2005), Blessing in scripture, liturgy, and the life of the church, Lutheran Theological Seminary, Saskatoon
- 12- Ringren. H, Heinz. J Fabry G. and Johannes Botterweck. (1995). ed., Theological Dictionary of the Old Testament, vol. 7, Michigan: William B. Eerdmans Publishing Company.
- 13- Simons, Thomas. (1981). Blessings: A Reappraisal of their Nature, Purpose, and Celebration. Saratoga, CA: Resource Publications.
- 14- Snell. Jay. (1989). What are Abraham’s blessing anyway? Vol. 1, Published by Jay Snell Evangelistic Association
- 15- Watson E. Mills. (1990). ed., Mercer Dictionary of the Bible, Georgia: Mercer University Press.
- 16- Westermann Claus. (1978). Blessing in the Bible and the Life of the Church, (Philadelphia: Fortress Press.
- 17- Westermann Claus. (1966). ed., Essays on Old Testament Hermeneutics (Richmond, Virginia: John Knox Press.
- 18- Westermann, Claus. (1978). Elements of Old Testament Theology trans. Douglas W.